

Marhoulová, Zuzana

František Kalivoda jako filmový kritik a redaktor

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. O, Řada filmologická. 2005,
vol. 2, iss. 02, pp. [127]-151

ISBN 80-210-3913-2

ISSN 1214-0414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114187>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZUZANA MARHOULOVÁ

FRANTIŠEK KALIVODA JAKO FILMOVÝ KRITIK A REDAKTOR

Osobnost Františka Kalivody (1913–1971) je úzce spjata s brněnským avantgardním hnutím 30. let. Kalivoda již v mládí vynikl především jako nadaný a mnohostranný mediátor brněnské avantgardy, jako organizátor schopný vzájemně propojovat nejrůznější aktivity (výstavy, přednášky, projekce, časopisy), obory (film, fotografie, architektura, typografie) a osobnosti, ale působil také jako filmový kritik, redaktor, editor, typograf a architekt.

Zásadní omezení při mapování Kalivodových aktivit představuje nedostatek literatury a pramenů. Cenné údaje jsou obsaženy v dobovém tisku a v brněnských archivech: v Moravském zemském archivu a zejména v archivu Muzea města Brna, kde je uložena Kalivodova (dosud nezpracovaná) pozůstalost. Nejméně probádanou oblastí jsou Kalivodovy kontakty s představiteli evropských avantgard, jejichž dílo propagoval v českém tisku (László Moholy-Nagy, Theo van Doesburg). Stejně tak nemůžeme plně zhodnotit Kalivodovu teoretickou činnost, kterou by osvětlily obsahy jeho přednášek a nepublikovaných textů.

Kromě Kalivodovy publicistické činnosti, která bude hlavním tématem následujících řádků, je třeba zmínit další, neméně významné Kalivodovy počiny v jiných oblastech. Většina jeho aktivit se odvíjí od členství v Levé frontě, kde se na počátku 30. let sdružovalo jádro brněnské i pražské avantgardy. Zejména na mimofilmové aktivity Františka Kalivody se soustředil text *František Kalivoda – organizátor brněnské avantgardy*: jsou tu zmapovány oblasti sociální fotografie, architektury, užitého umění a typografie (viz Marhoulová, 2004). Kalivoda byl vedoucím tzv. film-foto skupiny Levé fronty, jejímž nejvýznamnějším počinem byla organizace Výstavy sociální fotografie v roce 1933. Kalivoda byl také členem architektonické sekce a v této oblasti na sebe nejvíce upozornil jako propagátor české moderní architektury v rámci mezinárodních kongresů CIAM. Jako stoupenec tzv. nové typografie se podílel na typografické úpravě řady avantgardních publikací a časopisů. Pro úplnost jmenujme i oblast užitého umění, v níž se Kalivoda angažoval jako pedagog na Škole uměleckých řemesel a v rámci společnosti Magazin Aka.

Tento text se soustředí na publicistickou činnost Františka Kalivody, která je z velké části zaměřena na propagaci avantgardního filmu. V tomto smyslu se

Kalivoda nevýrazněji projevil jako autor filmových rubrik významných levicových časopisů *Středisko* a *Index* a jako autor různorodých projektů: Aliance brněnských filmových kritiků, avantgardní kino Studio, anketa o filmové cenze, publikace o českém avantgardním filmu, přednášky o avantgardním filmu, projekce a výstavy. V této oblasti se i přes Kalivodovy výjimečné organizační schopnosti projevuje utopický charakter některých jeho plánů, které ve své době nebylo možné realizovat. Dokladem toho jsou zejména dva mezinárodně orientované časopisy o filmu a fotografii *Ekran* a *Telehor*, jejichž úvodní a jediná čísla vydal Kalivoda vlastním nákladem a které patří k nejvýraznějším projevům brněnské avantgardy třicátých let.

I. Kalivoda jako filmový kritik

Kromě frakční činnosti Levé fronty v jiných organizacích se její členové snažili propagovat levicové názory i v tisku. Podniky Levé fronty byly s výjimkou komunistického tisku ignorovány. Jediným řešením, jak se prosadit, pro ni tedy bylo obsadit redakce svými členy. Kalivoda kromě svých dalších četných činností přispíval v první polovině 30. let do filmových rubrik několika brněnských deníků a časopisů.

S psaním o filmu začal již jako student gymnázia, když referoval v časopise *Kruh* o studentských projekcích v premiérových kinech (viz Kalivoda, 1957: 44). První nabídku dostává z deníku *Brněnská svoboda*, kam začal přispívat na konci ledna 1931 do rubriky „Ze světa filmu“. Do těchto novin píše o filmu i řada jiných autorů, Kalivoda převážně v letech 1931 a 1932, sporadicky i v roce 1933. Svou tehdejší situaci popisuje ve sborníku *Index*:

A když jsem se ocitl v rozpacích nad svou přispivatelskou činností v *Brněnské svobodě* a o málo později také v *Moravské tribuně* (od poloviny ledna 1932), promluvil mi Bedřich Václavek se svou uklidňující umírněností do duše (souhlasně s podobně zaměřeným dopisem Lubomíra Linharta) o významu publicistické práce přímo v centru měšťácké propagandy, v buržoazních listech. Zaměřuje přispívání do novin nakonec jen na propagaci sovětských filmů a akcí Levé fronty, vyčerpávám trpělivost redakcí obou listů a tuto práci opouštím (ještě v roce 1932)... (Kalivoda, 1957: 45).

1. Moravská tribuna

Kalivoda vytvářel filmovou rubriku v *Moravské tribuně* téměř celý rok 1932. Tento týdeník vznikl z *Živnostenských novin*, ale již po prvním ročníku 1932 zanikl sloučením s časopisem *Moravský deník*. Kalivoda sem psal glosy, sloupky, recenze na nové české i zahraniční filmy v kinech, ale je pravdou, že nejvíce se soustředil, stejně jako v *Brněnské svobodě*, na projekce avantgardních filmů a další akce Levé fronty. Je-li k novým filmům z distribuce značně kritický, k avantgardním, zejména sovětským filmům projevuje bezmezný obdiv. Stanovisko listu se mění ihned po Kalivodově odchodu z redakce, v posledním

čísle roku 1932 je jednoznačně odsouzena výstava ruské architektury pořádaná Levou frontou.

Z běžného referování o filmech vybočují příspěvky o dvou významných plánovaných událostech, jejichž iniciátorem byl Kalivoda. V jeho případě se však často setkáváme s velkolepými, precizně rozpracovanými projekty, které nakonec nejsou realizovány. A to je i případ plánované knihy o českém filmu a Aliance brněnských filmových kritiků.

O nové knize o českém filmu, kterou mělo vydat Literární středisko, Kalivoda informuje poprvé 11. 6. 1932. Mělo se jednat o ojedinelou publikaci o českém uměleckém avantgardním filmu,¹ která

bude obsahovati mimo autorského textu množství uměleckých fotografií z prvních našich avantgardních filmů a několik libret a scénárií stavěných známými filmovými pracovníky na poli nezávislého uměleckého českého filmu. Kniha objasní, že situace (po umělecké stránce) českého filmu je mnohem krásnější, než se jeví ze všeobecného přehledu české filmové produkce, a bude reprezentačním dílem pro zahraničí, neboť bude vydána ve čtyř- nebo pětijazyčné úpravě (Kalivoda, 1932b: 5).

Na tento referát navazuje podrobnějšími informacemi 2. 7. 1932, kdy už publikaci ohlašuje na podzimní knižní trh. Autorem knihy s Teigeho předmluvou měl být sám Kalivoda. Kniha měla být vytištěna na křídovém papíře, obsahovat 140 stran, více než 160 ilustrací, veškeré texty v českém, německém, francouzském a anglickém jazyce, „což zaručuje naprostou mezinárodnost díla, které tím jistě splní své vzácné umělecké poslání“ (Kalivoda, 1932c: 5). Mezi tvůrci, o nichž má text pojednávat, jsou Alexander Hackenschmied, Jan Kučera, Otakar Vávra, František Pilát, Karel Plicka nebo Vladimír Úlehla.

Tato publikace by byla v kontextu skromné původní české i překladové filmové literatury velmi přínosná. Šlo o odvážný projekt, o kterém již existovala jasná představa a který měl výrazné mezinárodní ambice, stejně jako Kalivodův pozdější *Ekran* nebo *Telehor*. Více se však o osudu knihy Kalivoda ani nikdo jiný nezmiňuje.

Dalším Kalivodovým plánem byla Aliance brněnských filmových kritiků, o níž referoval v Moravské tribuně 20. 8. 1932. Měla být organizována v intencích Filmklubu Františkem Kalivodou a komunistickým novinářem Waltrem Deutschem. Akce směřovala ke zlepšení filmového zpravodajství, k výchově filmového obecnstva a k osvobození filmových novinářů od závislosti na obchodních zájmech tisku a kin (viz Kalivoda, 1932d: 5). Kalivoda kritizoval nízkou úroveň programu kin i žurnalistiky a objasňoval praktiky filmového obchodu: „Berou se ohledy na inserující kino, které mnohdy v případě, že referát vyzní nepříznivě, odvolá se obchodním způsobem u ředitelství listu anebo prostě výhruzně zruší inserci. V krajních případech se dokonce zabraňuje referentům, opatřeným legitimacemi filmových publicistů, vstup na představení“ (Kalivoda, 1932d: 5).

¹ Existoval i samostatný reklamní leták na tuto knihu.

Východisko z této situace spočívalo podle Deutsche a Kalivody ve spolupráci nezávislých kritiků, kteří měli vstoupit do Filmklubu a utvořit v Brně jeho samostatnou pobočku: „Filmklub chrání zájmy všech filmových referentů a publicistů, poskytuje jim bezvadné legitimace, které ozbrojují majitele na základě kolektivních smluv před nepohodlností biografů i úřadů“ (Kalivoda, 1932d: 5). Výsledkem práce ideově jednotných filmových kritiků má být zlepšení repertoáru brněnských kin. Všichni filmoví publicisté byli vyzváni, aby následovali příklad Kalivody a dalších, kteří se již stali členy Filmklubu v Praze. Podle policejního ředitelství došlo ke zřízení spolku pod názvem „Filmový klub Brno“ 20. ledna 1931. Soudě podle brněnského filmového zpravodajství následujících let se situace výrazně nezměnila, výpady proti repertoáru kin nebo cenzuře byly i nadále výjimečné.

2. *Středisko*

Nejvýznamnější a nejsoustavnější publicistickou práci vykonal Kalivoda jako vedoucí filmových rubrik brněnských časopisů *Středisko* a *Index*.

První z nich vznikl jako orgán mladých moravských spisovatelů sdružených v Literárním středisku. Nebudeme se zde zabývat celkovým vývojem *Střediska* během jeho čtyřleté existence, omezíme se jen na působení Františka Kalivody.² Ten vedl od druhého ročníku (1931–1932) spolu s O. Peterkou filmovou rubriku a počínaje číslem 4–5 třetího ročníku se podílil i na typografické úpravě. Zasadil se také o převzetí vedení redakce čtvrtého ročníku Bedřichem Václavkem, jehož příchodem se časopis stal „vážnou revuí literární a literárně kritickou, revuí marxistickou“ (Kalivoda, 1963: 264).

Na Kalivodův popud také ve stejnou dobu převzal vydávání časopisu Bohumil Kilian, majitel a editor *Měsíce* a *Der Monat*, přesto však *Středisko* zaniklo pátým číslem roku 1934 z finančních důvodů. Podle Kalivodova svědectví Kilian dokonce uvolnil peníze na honoráře autorům, což bylo tehdy velmi výjimečné: „Nepamatuji se, že bych kdykoli dostal haléře za práci výtvarnou, redakční, příspěvkovou, ať již ve *Středisku*, v *Indexu*, ba ani jsem nebyl honorován jako hlavní redaktor *Měsíce*“ (Kalivoda, 1963: 265). A i přes finanční deficit vycházel poslední ročník časopisu ve velmi kvalitní úpravě (tisk na kartonu), ve zvětšeném formátu (A4) a s dvoubarevnou obálkou místo původní jednobarevné.

Filmová rubrika je zařazena již od prvního ročníku *Střediska*, objevují se tu však jen dva články o současném anglickém a americkém filmu od Petra Denka. Od druhého ročníku píše o filmu hlavně František Kalivoda, objevují se tu však i příspěvky Zdeňka Kriebla. Kalivoda vede i rubriku „Architektura“, která se ale neobjevuje v každém čísle. Zabývá se avantgardními filmy i filmy v běžné distribuci. Snaží se vyzvedávat kvalitní filmy, většinou však nové filmy ostře kritizuje,

² V článku *Levicové kulturní časopisy v Brně za předmnichovské republiky* Kalivoda popisuje vývoj *Střediska*, aby objasnil potíže s vydáváním levicových časopisů v této době (viz Kalivoda, 1963). Přehledové informace o *Středisku* jsou obsaženy i ve sborníku *Index* (s. 15).

zejména ty české. V jedné rubrice jsou obsaženy 2–3 recenze různého rozsahu, postupně se filmová rubrika rozšiřuje až na 4 strany.

Ve třetím čísle píše o avantgardním filmu a rekapituluje dosavadní projekce Levé fronty, o kterých dříve ve *Středisku* nikdo nereferoval. Od tohoto čísla se jimi zabývá postupně a podrobněji. Důležité je pro něj kritérium avantgardnosti, které náleží jen nemnoha filmům. Avantgardní film pro něj představuje záchranu filmu, jeho úkol je odloučit film od literatury a ostatních umění. Kalivoda nachází ve filmech avantgardní rysy, které však ještě nezajišťují „avantgardnost“ filmu. Tu může narušit „příliš mnoho dějovosti, příliš mnoho stylu středoevropské a americké produkce“ (Kalivoda, 1931: 79). Tedy ani všechny sovětské filmy nejsou avantgardní: „Každý film má právo na avantgardní fotografii, na náznakové studie a intelektuální montáž. Ale nemá právo říci o sobě, že je avantgardní“ (Kalivoda, 1931: 79). Podle Kalivody se ryzí avantgardnosti nejvíce přibližují filmy *GENERÁLNÍ LINIE*, *ZEMĚ* a *JARO*. Má tendenci rozlišovat uměleckou a ideovou avantgardu, přičemž poslední jmenovaná se k nám kvůli cenzuře ani nemohla dostat.

Často používá poetické obraty nebo dokonce celé pasáže, jako např. v recenzi na Ruttmannovu *MELODII SVĚTA*: „Je to čistá visuelní melodie světového pohybu, dynamiky, poskoku a chechtoty, melodie všelidského mravenčího hemžení, tance, práce, smíchu a pláče. Ruttmann proletěl neznámými hvězdicovitými linkami celým světem a zachytil je v jeho pestrém, malebném, nade vše pomyslném fotogenickém dadu“ (Kalivoda, 1932: 150).

Kalivoda referuje o českých i zahraničních filmových časopisech a knihách, některými tituly se zabývá podrobněji. V devátém čísle se specializuje pouze na zmapování literatury filmové, fotografické a architektonické a podává obšrný desetistránkový přehled značného záběru. Mezi českými filmovými časopisy nejvíce oceňuje *Studio*, které se nevyhýbá nezávislému filmu a má mezinárodní úroveň. Po výčtu všech přibližně 15 časopisů dodává: „O žádném z těchto patnácti uvedených filmových časopisů není však možno s přesvědčením říci, že vede opravdu uměleckou nezávislou filmovou kritiku, jejíž nutnost se jeví stále naléhavěji“ (Kalivoda, 1932a: 232). O literatuře informuje i ve třetím ročníku, kde se soustředí na českou filmovou literaturu – tu považuje za naprosto nedostačující.

Čtvrtý ročník *Střediska* obsahuje zejména články o literatuře, už neexistují rozdělené rubriky. Jsou tu však obsaženy čtyři texty zahraničních autorů přeložené Kalivodou.³ Na žádost László Moholy-Nagye byl otisknut jeho otevřený dopis, který Kalivoda uveřejnil ve stejném roce ještě ve svém časopise *Ekran* (viz Moholy-Nagy, 1934).⁴

Další text Moholy-Nagye *Nové filmové experimenty* byl otištěn již na konci třetího ročníku *Střediska* a dříve také v *Měsíci* (1933, č. 3) a ve filmovém čísle *Der Monat* v původní německé verzi (viz Moholy-Nagy, 1933). Kalivoda poznamenává, že se jedná původně o text přednášky, který v době svého vzniku nebyl

³ Kalivoda uvádí v *Ekranu*, že po těchto čtyřech textech měla v dalším čísle následovat jeho vlastní studie *Viděti zakázáno*, dále se už však o ní nezmiňuje.

⁴ O textu se zmíníme v souvislosti s *Ekranem*.

publikován, a poukazuje na současné ohrožení nezávislého filmu. Moholy-Nagy ve svém textu, kde se pokouší o „souhrn současné problematiky filmu z hlediska filmového amatéra“, také konstatuje nepříznivý stav filmové produkce (Moholy-Nagy, 1933: 233). Komeracionalizované produkci podlehl i avantgardní tvůrce, které by podle Moholy-Nagye měli nahradit amatéři. Upřednostňuje veškeré experimenty před hraným filmem a představuje je na základě tvorby Albrechta Victora Bluma, Rudolfa Pfenningera, Oskara Fischingera a své vlastní. Zabývá se i cenzurou, která se staví proti sociálním tématům (např. u jeho filmu MARSEILLE – VIEUX PORT), a hledá cestu k jejímu odstranění.

Zbývající tři texty byly napsány přímo pro *Středisko* díky Kalivodovým zahraničním kontaktům. Text *Několik poznámek k fotomontáži* od Hannah Höchové pojednává o historii fotomontáže od dadaismu až po její dominantní využití v reklamě 30. let (viz Höchová, 1934).

Béla Balázs v článku *Filmová práce v Rusku* informuje o nejvýznamnějších soudobých sovětských filmech. Jak poznamenává Kalivoda, publikování tohoto textu má význam hlavně proto, že z cenzurních důvodů tyto filmy nebudou u nás uváděny. Balázs upozorňuje na nový trend v ruské kinematografii zaměřující se ne již na masu, ale na individuální osud člověka zobrazený v sociálním kontextu. Dále vyzvedává Dovženkův film IVAN a Barnetovu OKRAINU, střídající tragické a komické polohy (viz Balázs, 1934).

Jan Hulsker v textu *Holandsko a filmové umění* přibližuje holandskou filmovou tvorbu, přičemž se nabízí zajímavé srovnání naší produkce s další menší evropskou zemí. V Holandsku byla v několika městech (např. Rotterdam, Utrecht a zejména Leiden) zřízena tzv. Filmová liga (*Filmliga*), která se snažila na přelomu 20. a 30. let prosazovat avantgardní film. Vydávala i vlivný časopis *Filmliga* a provozovala světově známá avantgardní kina „De Uitkijk“ v Amsterdamu a „Studio 32“ v Rotterdamu (viz Hulsker, 1934).

3. Index

Nejdéle Kalivoda přispíval do levicového časopisu *Index*, který vznikl v roce 1929. Jeho počátky do značné míry souvisí s rozvojem Levé fronty: spolupracovníci *Indexu* se podíleli na zformování Levé fronty a *Index* pak pravidelně informoval o jejích akcích. Věnoval se nejruznějším oblastem kulturního života a také díky Františku Kalivodovi reflektoval progresivní proudy ve filmu a architektuře. Zprávám o kulturních událostech a krátkým glosám byly určeny postranní sloupce, sem byla zařazena i filmová a architektonická rubrika. *Index* často uveřejňoval reprodukce fotografií, které dodával mj. i Kalivoda díky svým zahraničním kontaktům.

Rubrika „Film a foto“ je zařazena do *Indexu* ve druhém ročníku, kde se např. řeší politický zákaz potlesku na projekcích avantgardních filmů. Kalivoda sem začíná psát v průběhu třetího ročníku (1932) a jeho zprávy jsou tu více než ve *Středisku* zaměřeny kulturně-politicky. Obecně se v *Indexu* často řeší otázky spojené s cenzurou a konfiskacemi tisku. Kalivoda referuje o akcích Levé fronty

a filmové literatuře podobně jako ve *Středisku*, některé články jsou dokonce ve stejné podobě otisknuty v obou periodikách.

Významná je Kalivodova zmínka o drážďanské výstavě „Entartete Kunst“ konané v roce 1934, která je výsledkem nacistické kampaně proti dílům avantgardních umělců. V protikladu k tomuto „zvrhlému umění“ tu byly vystaveny příklady „ryzí německé tvorby“ (Gabrielová — Marčák, 1999: 69). Kalivoda zároveň upozorňuje na podobné tendence u nás, jako příklad uvádí reakci brněnského deníku *Tagesbote* na výstavu László Moholy-Nagye (Kalivoda, 1935: 66).

Od roku 1936 už Kalivoda přispíval do *Indexu* minimálně, jen informoval o konání několika akcí. V posledním ročníku (1939) úplně zanikají rubriky film a architektura.

V rámci Kalivodovy práce pro *Index* je nejvýznamnější anketa o filmové cenзуře konaná na přelomu let 1932 a 1933, která vyvolala u nás i v cizině značný ohlas (Kalivoda 1932e: 112–113). Kalivoda byl jedním z iniciátorů akce a podle dochovaných materiálů i jejím organizátorem.⁵ Cenzura je jedním ze stálých témat levicového tisku první poloviny 30. let,⁶ nejvýraznějším proticenzurním projevem je však anketa pořádaná *Indexem*. Anketě předcházelo prohlášení Filmklubu z roku 1932, v němž odmítá cenzuru a omezování volného promítání filmů. Dále vyzývá všechny kulturní organizace, které mají své zástupce v cenzurním sboru, aby je na znamení protestu proti cenzurní praxi odvolaly (Kalivoda, 1932a: 233–234). Žádná z organizací však na výzvu Filmklubu nereagovala.

Ankety se zúčastnily téměř dvě desítky předních českých osobností spjatých s filmem, zejména kritiků, a 7 zahraničních osobností, mezi nimi László Moholy-Nagy nebo Béla Balázs. Již úvodní slova k anketě a poslední anketní otázka týkající se prostředků k odstranění cenzury prozrazují stanovisko redakce *Indexu*. Také většina respondentů se staví k cenзуře odmítavě, liší se pouze v názorech na způsob nápravy. Nebudeme se anketou podrobněji zabývat, pouze odkážeme na Kalivodovo resumé ankety, které otiskl *Index* v roce 1934. Kalivoda shrnuje výsledky ankety a poukazuje na akce, které na ni navázaly. Moholy–Nagy použil odpovědi pro svůj proticenzurní projev ve Frankfurtu nad Mohanem již v prosinci roku 1932. Brněnská film-foto skupina diskutovala o cenзуře na schůzích a pražská sekce zorganizovala 15. 2. 1933 proticenzurní projev, na němž promluvil např. Karel Teige.⁷

Na podkladě ankety také Kalivoda zorganizoval přednáškové cesty Holandskem, zřejmě v roce 1934.⁸ Podle dochovaných letáků a plakátů navštívil např.

⁵ V dopise z 1. 9. 1932 Bedřich Václavek schvaluje Kalivodou navržené anketní otázky, ale chce omezit počet respondentů na 20. Oceňuje také Kalivodovu snahu oslovit zahraniční osobnosti (Fond František Kalivoda – pracoviště architektury Muzea města Brna; dále v textu je tento zdroj uváděn pod zkratkou MMB).

⁶ Viz Epstein, 1930; *Levá fronta*, 1930: 1; *Levá fronta*, 1932: 156; *Spectator*, 1932; Kalivoda, 1933d; Kalivoda, 1933e.

⁷ Jeho referát spolu s polemikou Vladimíra Borina otiskla *Tvorba* (viz Borin, 1933; Teige, 1933).

⁸ V dopise z června 1934 půjčovna Futurum Film Company informuje Kalivodu, že nemůže poslat filmy do Holandska (MMB).

Amsterdam, Utrecht nebo Leiden, tedy místa, kde existovaly Filmové ligy. Promítal nové české filmy ZEM SPIEVA, SVĚTLO PRONIKÁ TMOU a NA PRAŽSKÉM HRADĚ a přednášel o filmové cenзуře.⁹

II. Kalivoda jako redaktor

1. *Měsíc*

Ve 30. letech na sebe Kalivoda také výrazně upozornil jako vedoucí redaktor několika časopisů, v nichž uskutečnil alespoň část svých plánů.

V roce 1932 se seznámil s Bohuslavem Kilianem, vydavatelem společenské a kulturní revue *Měsíc*. V roce 1933, v průběhu druhého ročníku, se stal na čas jeho vedoucím redaktorem a typografem. *Měsíc* se vymykal klasickým společenským časopisům tím, že usiloval o názorovou nezávislost a orientoval se na české a zahraniční progresivní autory. Obsahem i reprezentativní úpravou se řadí k avantgardním aktivitám mezinárodní úrovně. Časopis úzce spolupracoval s brněnskou i pražskou avantgardní levicí (Bedřich Václavek, Vítězslav Nezval, Lubomír Linhart), před Kalivodou řídil *Měsíc* také architekt Václav Roštlapil.

Kromě článků o umění jsou tu obsaženy i rubriky o módě nebo sportovní témata. Existovala tu i pravidelná rubrika o soudobé funkcionalistické architektuře: „*Měsíc* se tak stal ve shodě s avantgardním hnutím jedním ze stěžejních pilířů funkcionalistického hnutí v Brně“ (Gabrielová – Marčák, 1999: 89). Redakce otiskovala ohlasy na jednotlivá čísla *Měsíce*, kde je nejvíce oceňována grafická stránka časopisu, která může konkurovat předním zahraničním periodikům. *Měsíc* se drží zásad konstruktivistické a funkcionalistické typografie, které byly charakteristické pro avantgardní časopisy.

Kalivoda se během své působnosti v *Měsíci* zasloužil o vydání dvou specializovaných čísel: filmové deváté a sovětské vánoční dvojčíslo (10–11). Filmové číslo¹⁰ uveřejňuje několik odborných článků hodnotících stav soudobého filmu, jimž je společné zaměření „proti měšťácké produkci a filmovému kýči“ (Kalivoda, 1963: 264). Kalivoda přizval ke spolupráci i čerstvé německé emigranty, kteří u nás našli azyl.

Souběžně s šestým číslem druhého ročníku začal vycházet i německy psaný *Der Monat*, který byl projevem bojkotu nacistické *Die Dame* a uveřejňoval články německých emigrantů (Kalivoda, 1963: 264). Oba časopisy – *Měsíc* i *Der Monat* – mají společný formát, grafiku, obrazový materiál, ale obsah nebyl úplně totožný. Totéž téma bylo často zadáváno různým autorům (českému a zahranič-

⁹ Viz MMB.

¹⁰ Ve filmovém čísle *Měsíce* vyšly tyto články: Věra Linhartová: *Móda před kamerou*, Jaroslav Brož: *Sláva a úpadek filmové operety*, Lubomír Linhart: *Sovětský film tvoří*, Franta Kocourek: *Filmová báseň o Slovensku*, Karel Smrž: *Triky moderní filmové techniky*, Sergej M. Ejzenštejn: *Revoluci k umění – uměním k revoluci*, Ilja Erenburg: *To je Paramount-film*, M. H. Gerbert: *Nové ateliéry barrandovské*.

nímu), čímž byla vytvářena příležitost pro uplatnění německých antifašistických spisovatelů. Podobně i filmové číslo *Der Monat* obsahuje příspěvky na stejná témata jako číslo české (filmová opereta, móda před kamerou), jsou však zpracována zahraničními autory.¹¹ Pro českou i německou mutaci filmového čísla je společná levicová orientace autorů.

Sovětské číslo *Měsíce* bylo dalším významným a zároveň odvážným počinem v době, kdy naše vláda SSSR neuznávala. Obsaženy jsou texty o ruské grafice, textilích, divadle a dalších odvětvích. Filmu je věnován článek Vsevoloda Pudovkina *Nová etapa a nové úkoly sovětského filmu*, který stejně jako Balázsovův text ve *Středisku* hodnotí sovětskou kinematografii jako nejlepší na světě, zdůrazňuje její masové působení a obrat sovětského filmu ke konkrétnímu hrdinovi (viz Pudovkin, 1933). Tímto číslem Kalivodovo krátké působení v *Měsíci* končí, následující rok zasvěcuje přípravám časopisu *Ekran*.

2. Ekran

Ekran, časopis pro moderní film a kinematografii, byl původně zamýšlen jako dlouhodobý projekt prosazující umělecký a nezávislý film, obdoba holandské *Filmligy*. Před prvním a jediným číslem, které vyšlo 15.11.1934, Kalivoda vydal reklamní leták, kde hlásá: „Čím rychleji se přihlásíte, tím dříve vyjde první číslo!“ nebo „Pište si o ukázková čísla!“ *Ekran* je plánován jako měsíčník o šestnácti stranách, nabízeno je předplatné dvanácti čísel. Velkolepost projektu dokládá Kalivodův seznam českých a zahraničních spolupracovníků, který čítá až 50 jmen,¹² a vyčerpávající výčet oblastí, jimiž se bude „jediná odborná revue v Československu“ zabývat.¹³ K obsahu navíc náleží rubrika dialektickomaterialistické filmové kritiky, fotografie i ze zakázaných filmů a zprávy o literatuře, výstavách atd. Kalivoda na letáku dokonce avizuje 16 textů, které se mají objevit v prvních číslech.¹⁴ Z nich jsou nakonec otisknuty pouze tři, a to od Fritze Rosenfelda, Hanse Sahla a Jorise Ivense, od Pudovkina a Moholy-Nagyje jsou uveřejněny jiné příspěvky. Mezi plánovanými texty je i Kalivodův článek *Mezinárodní boj*

¹¹ Ve filmovém čísle *Der Monat* jsou např. tyto články: Hans Sahl: *Der Untergang der Filmoperette*, Albrecht Viktor Blum: *Die Technik im Dienste der Kunst*, László-Moholy Nagy: *Die neuen Filmexperimente*, René Fülöp-Miller: *Von alten Hosen zur neuen Kunst*.

¹² Kromě autorů, jejichž texty Kalivoda uveřejnil v *Měsíci*, přeložil pro *Středisko* nebo otiskl v prvním čísle *Ekranu*, to měli být např. Oskar Fischinger, Marcel L'Herbier, Rudolf Pfenninger, Jan Tschichold, Dziga Vertov, z českých autorů Alexandr Hackenschmied, Jaroslav Bouček, Richard Fleischner, František Pilát, Karel Plicka, Otto Rádl, Bedřich Václavek, Otakar Vávra a další přední kritici, teoretici i tvůrci.

¹³ Sociologie filmu, estetika filmu, filosofie filmu, film zvukový, barevný, plastický, vědecký, amatérský, výchovný a školní, experimentální, avantgardní, filmová technika, filmová retrospektiva, filmová věda, fotografie, fotochemie, fotooptika, filmový průmysl a obchod, filmová reklama a další obory.

¹⁴ Otto Rádl: *Měšťánský eklectismus a reakce ve světovém filmu*; László Moholy-Nagy: *Fotografie, objektivní forma zrání naší doby*; Arnold Walter: *Psychologie konfekčního filmu*; Béla Balázs: *Filmový institut v Moskvě* a další.

proti filmové cenzuře a jeho překlad Arnheimova Přehledu výtvarných prostředků kamery a obrazového pásu.

Krátce se zmíníme o jediném publikovaném čísle *Ekranu*, které obsahuje 6 textů v češtině s německými výtahy. Jako členové redakce jsou uvedeni Jaroslav Brož, Lubomír Linhart, Otto Rádl, Karel Smrž a Otakar Vávra, redakci vede František Kalivoda, který také pořídil překlady článků. Na titulní straně je reprodukce z filmu MARSEILLE – VIEUX PORT László Moholy-Nagy, pod níž je netradičně umístěn obsah. Na úvodní straně 7¹⁵ je otištěno tučným písmem krátké prohlášení revolučního charakteru: „Jdeme neprokleštěnou cestou. Chceme pracovat pro osvobození vašich očí. Z plátna kina na vaši ulici musí být odstraněny hrubé urážky vůči lidské společnosti. Staňte se spolubojovníky za nový film, jehož svoboda formálních a obsahových hodnot je ve vážném nebezpečí. Čtěte náš časopis!“

Texty jsou zaměřeny na různé oblasti filmu, ale jejich autoři docházejí v intencích levicové orientace ke stejným závěrům. Fritz Rosenfeld, Hans Sahl a Hans Feld, filmoví kritici a emigranti z Německa a Rakouska, ve svých textech¹⁶ konstatují hlavní znaky soudobého filmu, které zabraňují jeho příznivému vývoji: závislost filmu na kapitálu, odvedení filmu od skutečnosti, propagace kapitalismu ve filmu a tabuizování sociálních problémů. Sahl se přitom zaměřuje na vývoj muzikálového žánru a Feld na proměňující se americkou produkci.

Na tyto texty navazuje Moholy-Nagyův *Otevřený dopis* s podtitulem „Filmovému průmyslu a všem, kteří mají zájem na vývoji dobrého filmu“. Ve *Středisku* vyšel tento text s úvodem Františka Kalivody, který objasňuje jeho genezi. Jedná se o dopis, který byl původně adresován 5. mezinárodnímu kongresu kulturního filmu v Římě konanému v roce 1934. Dopis však nebyl kongresem přijat, a tak jej Kalivoda poprvé otiskuje ve *Středisku* a sám zdůrazňuje nutnost revolučního boje. Moholy-Nagy svůj text rozdělil do několika bodů, kde konstatuje stejně jako předchozí autoři špatný stav filmové produkce a jeho příčiny. Východisko vidí jedinež v prosazení nezávislých, avantgardních tvůrců, které by měl filmový průmysl podporovat.

Holandský dokumentarista Joris Ivens v následujícím textu *Dokumentární film v avantgardě* také prosazuje avantgardní tvorbu, která rozvíjí uměleckou, estetickou a sociální stránku filmu a představuje východisko ze současného stavu filmového průmyslu. Ve filmu zdůrazňuje vůdčí roli pohybu a rytmu, což nejlépe splňuje dokumentární tvorba (viz Ivens, 1934). Posledním textem jsou Pudovkinovy *Poznámky o filmovém umění*, kde stejně jako v článku ze *Střediska* hodnotí novou tvorbu a zdůrazňuje klady sovětského filmu (viz Pudovkin, 1934).

Na závěr časopisu Kalivoda zařadil *Registraci odborné literatury*, kde se objevují tituly, o nichž již referoval v *Indexu* a ve *Středisku*, ale doplňuje i další (viz Kalivoda, 1934b). Seznam obsahuje přes 70 publikací českých i zahraničních,

¹⁵ Časopis je číslován od strany 7, které zřejmě předcházely vložené letáky.

¹⁶ Viz Rosenfeld: 1934; Sahl: 1934; Feld: 1934.

z nichž převažují německé. Na poslední straně ještě najdeme informace o autorech textů a kalendář fotografických výstav.

Soudobé reakce na *Ekran* jsou velmi pozitivní co se týče grafické úpravy i obsahu, převyšujícího svou odborností a šíří témat vše, co na našem časopiseckém trhu existovalo. Fritz Rosenfeld považuje úpravu za kvalitnější než u *Film-ligy*, v *Ekranu* je podle něj spojení textu a obrazové části organičtější.¹⁷ Hans Sahl v dopise Kalivodovi také nešetří chválou na adresu *Ekranu*, když jej hodnotí jako „skutečnou internacionální tribunu filmového ducha“, kde si dala sraz celá avantgarda.¹⁸ Další číslo, plánované na polovinu prosince 1934, však z finančních důvodů nemohlo vyjít.

3. *Telehor a László-Moholy Nagy*

Vyvrcholením Kalivodovy redaktorské práce 30. let je časopis *Telehor*, který vydal, stejně jako *Ekran*, ve vlastním nákladu. Stejně jako avantgardní *Pásmo*, *Fronta* nebo *Ekran* měl i *Telehor* mezinárodní ambice, veškeré texty byly otisknuty také ve francouzském, anglickém a německém jazyce. Do českého textu jsou zařazeny reprodukce. Reklamní letáky opět naznačovaly velkolepou vizi: vydávání na křídovém papíře, více než 200 ilustrací a přes 300(!) spolupracovníků, z nichž se řada kryla se jmény zmíněnými v souvislosti s *Ekranem* (Kalivoda, 1936b: 3). Časopis měl vycházet čtvrtletně, podle jiného letáku šestkrát do roka.

28. 2. 1936 vyšlo jediné monotematické dvojčíslo zaměřené na dílo malíře, fotografa, filmaře, typografa a teoretika László Moholy-Nagy, s nímž se Kalivoda přátelil. *Telehor* představuje spojovací článek mezi publikační činností Moholy-Nagy během jeho působení v Bauhausu a jeho chicagskou tvorbou. Jaroslav Anděl konstatuje, že i když se podařilo vydat pouze jediné číslo *Ekranu* i *Telehoru*, patří oba „svou koncepcí k nejzajímavějším příkladům evropských avantgardních časopisů 30. let, věnovaných fotografii a filmu“ (Anděl, 1979: 105).

Kalivoda projevoval zájem o dílo Moholy-Nagy již od počátku 30. let a výrazně se zasloužil o jeho představení české veřejnosti. To započalo již *Pásmo* ve 20. letech uveřejněním jeho textů v němčině, na které navázal sborník *Fronta* v češtině. Ve 30. letech už přebírá aktivitu Kalivoda, který organizuje postupně 3 přednášky o Moholy-Nagyovi. První nesla název „Současné problémy moderní fotografie“ a konala se 13. 7. 1933 (viz Kalivoda, 1965: 9). Další dvě přednášky spojené s projekcemi filmů byly uspořádány v rámci činnosti brněnské pobočky Československé společnosti pro vědeckou kinematografii v roce 1934. Následovaly ještě výstavy děl Moholy-Nagy pořádané Kalivodou v Bratislavě (2.–11. 5. 1935) a v Brně (1.–16. 6. 1935). Úvodní přednášku tady obstaral Bedřich Václavěk.

Moholy-Nagy se kromě Kalivody a Václavka osobně přátelil také s Josefem Vydrou, ředitelem Školy umeleckých remesiel v Bratislavě a stoupencem Bau-

¹⁷ Viz MMB.

¹⁸ Viz MMB.

hausu. Díky tomu uskutečnil Moholy-Nagy v roce 1931 v Bratislavě cyklus pěti přednášek, který byl ještě doplněn o jednu v maďarštině (viz Mojžišová, 1990: 46–47). Proběhly tu i projekce jeho filmů a Kalivodova přednáška v roce 1935.¹⁹

Korespondence Moholy-Nagye a Kalivody z roku 1935 se týká zejména technických pokynů ohledně *Telehoru*. Moholy-Nagy požaduje, aby u reprodukcí byl uveden nejen rok vzniku, ale i číslo konstrukce,²⁰ nebo požaduje ve všech jazycích jednotnou formu u mezinárodně srozumitelných slov, jako je „sculpture“, „collage“, „construction“ nebo „email“, aby byla usnadněna orientace. Už neklade takový důraz na typografii, která je podle něj důležitá hlavně v prvních krocích avantgardy. Ještě v roce 1937 informuje Moholy-Nagy o vesměs kladných ohlasech na *Telehor*, pouze v časopise *Architectural Review* byla kritizována typografie.²¹ Kontakt mezi Kalivodou a Moholy-Nagyem byl obnoven po válce. V roce 1946, kdy Moholy-Nagy umírá, Kalivoda píše o svém záměru navázat dalším číslem *Telehoru* u příležitosti desátého výročí vydání prvního dvojčísla. Tady by rád uveřejnil články dadaisty Raoula Hausmanna. K realizaci však nedošlo.²²

Časopis vyšel ve dvou mutacích, jedna s černou titulní stranou a nápisem „I. moholy-nagy“ a druhá s reprodukcí na přední straně a nápisem „telehor“. Podle Kalivody měly texty v *Telehoru* světovou premiéru, s výjimkou *Problémů nového filmu*, který vyšel už v berlínském časopise *Die Form* v roce 1932 (Kalivoda, 1965: 9). Také text *Fotografie, objektivní forma vidění naší doby* byl však již v roce 1935 uveřejněn v českobudějovickém časopise *Linie* a sám Kalivoda jej plánoval do *Ekranu*.

Propagační čtyřstránkový leták, který vyšel později než časopis, nabádá čtenáře k předplacení „nejkrásnějšího soudobého uměleckého časopisu“ (Kalivoda, 1936b: 2). Kalivoda zde nastiňuje orientaci *Telehoru*, který se má zabývat moderními uměleckými formami a vztahy mezi jednotlivými uměleckými obory, zejména dokazovat spojitost mezi malířstvím, fotografií a filmem. Zásadní je problém světla, dalšími tématy ke zkoumání jsou abstraktní film, fotogram nebo světelné experimenty.

Tento program je zcela v souladu s tématy, jimiž se zabývá Moholy-Nagy, který výrazně ovlivnil Kalivodův náhled na budoucnost vizuálního umění. Kalivoda zcela sdílí Moholy-Nagyův názor na přežitost tradičního malířství, které by mělo fungovat jen jako pedagogický prostředek, od něž se musí fotografie odpoutat. Tyto teze shrnuje Kalivoda v doslovu k *Telehoru* a všechny nové umělecké for-

¹⁹ Ještě předtím, již v roce 1925, navštívil Moholy-Nagy i Brno a pronesl zde přednášku *Malířství, fotografie, film* (srov. k tomu v tomto sborníku: Iva Gajdošíková, *Avantgarda jako kritika, akce a politika*).

²⁰ „Konstrukcemi“ jsou souhrnně nazývány Moholy-Nagyovy obrazy, z nichž každý nese své označení (např. construction „a 36“, „tp 2“, „b 100“, „cel 2“ apod.) podle použité techniky a materiálu (viz MMB).

²¹ Viz MMB.

²² Srov. MMB.

my, o nichž se Moholy-Nagy zmiňoval, staví do centra uměleckého zájmu (viz Kalivoda, 1936a: 111).²³

Výběr tvorby Moholy-Nagye jako tématu prvního čísla *Telehoru* schvaluje i Siegfried Giedion v úvodním slovu z roku 1935. Stručně pojednává o hlavních etapách tvorby svého přítele Moholy-Nagye, který se po expresionistických začátcích inspiroval zejména ruským konstruktivismem. Dále následují texty Moholy-Nagye, které vznikaly během více než deseti let a nejsou chronologicky řazeny.²⁴ Za nimi je uveden Moholy-Nagyův dodatek z roku 1935 a jeho scénář *Kuře zůstane kuřetem*, který vznikl v letech 1925–1930.

Zmíníme se na tomto místě jen o některých aspektech jednotlivých textů. V úvodním dopise Kalivodovi rozděleném do deseti částí Moholy-Nagy objasňuje svůj návrat k malířství v době, kdy se oddal světelným experimentům. Důvodem jeho skepse, pocitu ztroskotání ideálů celé jeho generace, je kapitalistický režim brzdící vývoj umění a zabraňující realizaci pokrokových projektů.

Zmiňuje i tzv. světelnou rekvizitu, kterou dokončil v roce 1930 a pomocí níž natočil světelnou hru ČERNÁ-ŠEDÁ-BÍLÁ. Tento světelný modulátor, na jehož konstrukci Moholy-Nagy dlouho pracoval, se stal jedním z nejreprodukovatelnějších symbolů meziválečných výtvarných avantgard (Mojžišová, 1990: 46). Objevil se např. i na titulní straně bratislavského časopisu *Forum* (1932, č. 3). Moholy-Nagy o tomto průkopnickém díle kinetismu podrobně pojednává na straně 81. V dalších textech rozvíjí své názory na budoucnost umění, kterou spatřuje v syntéze světla a odvážných prostorových konstrukcí. Fotografie považuje za nový nástroj vidění a její znalost je podle něj stejně významná jako znalost písma, což opakuje ve dvou textech. V textu *Problémy nového filmu* rozebírá jednotlivé složky filmu a možnosti jejich vývoje, zkoumá cesty, které by film vyvedly ze současné strnulosti.

V dodatku napsaném přímo pro *Telehor* hodnotí Moholy-Nagy současný stav vývoje oblastí, o nichž v textech pojednával, a poukazuje na možnosti práce se zvukovým filmem, jehož úroveň má stále sestupnou tendenci. *Telehor* zaznamenal ve své době velmi kladné ohlasy, oceňována byla jeho modernost, revoluční obsah, typografická úprava a zejména mezinárodní úroveň celku.

Na linii započatou *Telehorem* navázal Kalivoda ve svém článku *Nové podněty pro optofonetickou tvorbu* z roku 1937 (Kalivoda, 1937). Sleduje tu vývoj experimentální tvorby a podobně jako ve svých předchozích textech zdůrazňuje význam boje za nové umělecké formy.

²³ Budoucnost reflektorických světelných her dokládá Kalivoda historkou Marta Stama z projektování Magnitogorsku (viz Kalivoda, 1936a: 111). Tento příklad použije i Zdeněk Pešánek, který také usiloval o propojení různých oblastí umění, ve své knize *Kinetismus* (kapitola o světelné reklamě) (viz Pešánek, 1941: 53). Kalivoda byl velkým Pešánkovým obdivovatelem a opatřil jeho knihu nadšeneckou revoluční předmluvou. Stejně jako hovoří o budoucnosti objevů Moholy-Nagye, prorokuje budoucnost Pešánkovým teoriím: „V této chvíli cítím, že se tato kniha stává proklamací nového umění blízké budoucnosti“ (Kalivoda, 1941: 5).

²⁴ Viz Moholy-Nagy, 1936; 1936a; 1936b; 1936c.

Kalivoda se zasloužil také o pozoruhodné výstavy děl Moholy-Nagye v letech 1935 a 1965. V červnu 1935 se výstava instalovaná Kalivodou konala v brněnském Künstlerhausu (Domě umění) a byla k ní připojena i projekce filmů Moholy-Nagye v kině Lucerna (7. 6. 1935).²⁵ V rámci levicové avantgardy byl Moholy-Nagy téměř bezvýhradně uznáván, v *Indexu* se však objevila kritická reakce na výstavu z pera Alberta Kutala, který jí vytýkal konstruktivistickou jednostrannost eliminující citovou stránku (Kutal, 1935: 42). Katalog výstavy z roku 1965 přináší ohlasy denního tisku z roku 1935, které většinou oceňují Moholy-Nagyovu invenčnost a pokrokovost (viz Kalivoda, 1965: 22).

V roce 1965 byla výstava organizována v Domě pánů z Kunštátu u příležitosti nedožitých 70. narozenin a 20. výročí úmrtí Moholy-Nagye a také jako ohlas výstavy pořádané před třiceti lety. Výstava byla zahájena Kalivodovým proslovem a 1. 11. a 8. 11. následovaly jeho přednášky na téma „László Moholy-Nagy a jeho cesta k reflektorické barevné světelné hře“, opět spojené s projekcemi filmů. Katalog k výstavě byl sestaven a upraven Kalivodou v souladu s typografií 30. let. Podle katalogu poskytl materiály k výstavě také Kalivoda. Exponáty byly rozděleny do několika oddílů: obrazy, fotomontáž/fotoplastika, fotogram, světelná hra a film, fotografie, typografie. Výstava tak pokryla mnohostrannou tvorbu Moholy-Nagye.

4. Sborník *Index*: Kalivodův návrat k redaktorské práci

Již jsme zmínili vzpomínkový sborník *Index*, který vznikl v roce 1957 k nedožitým šedesátinám Bedřicha Václavka. S návrhem na vydání zvláštního čísla *Indexu*, který by byl úpravou totožný s *Indexem* 30. let, přišel František Kalivoda. Sborník je sestaven ze vzpomínek Václavkových spolupracovníků ze 20. a 30. let, velká pozornost je věnována činnosti Levé fronty i dalším významným osobnostem, které se vydání *Indexu* nedožily.

Kalivoda kromě redaktorské a typografické práce přispěl do sborníku i několika články. Pro nás nejcennější je vzpomínka na film-foto skupinu Levé fronty a soupis jejích filmových akcí (Kalivoda, 1957). Kalivoda je autorem úvodního textu, kde vysvětluje nepostihnutelnost a nevyčerpatelnost Václavkova odkazu, shrnuje jeho hlavní aktivity a zdůrazňuje jeho zakladatelské a organizační zásluhy (viz Kalivoda, 1957d). Dále hodnotí stav Václavkovy bibliografie, která je po částech kompletována různými autory. Sám Kalivoda se zasloužil o soupis Václavkových příspěvků do avantgardních publikací 20. let, jako bylo *Pásmo*, *Disk*, *ReD* nebo *Fronta* (viz Kalivoda, 1957e: 15). Dále je ve sborníku otisknuta Kalivodova vzpomínka na architekta Josefa Poláška, který se angažoval v *Indexu* i v Levé frontě, a na závěr Kalivoda připomíná Václavkovu (a svoji) zásluhu na publikování textů László Moholy-Nagye (viz Kalivoda, 1957c).

Ve sborníku *Index*, do nějž přispěly desítky pamětníků svými články, se podařilo shromáždit řadu cenných informací o avantgardě 20. a 30. let souvisejících

²⁵ Název bratislavské výstavy, která proběhla už v květnu 1935, byl „moholy-nagy“, předpokládáme tedy, že brněnský název byl totožný (Mojžišová, 1990: 48).

s osobností Bedřicha Václavka. Důsledná typografie kopírující styl *Indexu* 30. let potvrzuje reprezentativnost ojedinelé publikace.

Představili jsme alespoň v základních bodech publicistickou činnost Františka Kalivody, která představuje jen jednu z jeho četných aktivit. Jeho výjimečnost spočívá v mnohostrannosti, kterou projevoval již od svých osmnácti let, kdy se aktivně zapojil do kulturně-politického života. Na jedné straně se Kalivoda prosadil svou tvorbou jako architekt a typograf, na straně druhé vyniká mezi svými souputníky, často více teoreticky zaměřenými (Teige, Václavek), jako organizátor ovlivňující celou řadu oblastí.

Počínaje jeho působením v denících *Brněnská svoboda* a *Moravská tribuna* a konče jediným číslem časopisu *Telehor* můžeme sledovat soustavnou snahu o prosazování progresivních proudů ve filmu a architektuře, kvalitního repertoáru v kinech nebo boj s cenzurou. Propagování avantgardních tendencí se v jeho aktivitě projevuje ve dvou hlavních směrech. Neúnavně prosazoval experimentální film, nové výrazové prostředky a nové umělecké formy, což dokazuje např. jeho zájem o tvorbu László Moholy-Nagye a časopis *Telehor* z roku 1936. Druhým aspektem jeho snah je propagace filmu a fotografie jako umění, které vyjadřuje nové sociální problémy a staví se do boje za revoluční přeměnu společnosti. Sociální hledisko upřednostňoval i ve své činnosti architektonické a v užitém umění.

Pro celou Kalivodovu kariéru jsou příznačné velkolepé, většinou nerealizované projekty, které měly zviditelnit progresivní uměleckou tvorbu a povznést kulturní úroveň Brna, jež byla častým terčem jeho kritiky. Většinu Kalivodových snah můžeme zhodnotit stejně, jako to učinil Michal Bregant v souvislosti s *Ekranem* a *Telehorem*: „Koncepce Kalivodových časopisů působí takřka jako ozvuk avantgardistické utopie, jako velkorysý čin“ (Bregant, 1992: 165).

I přes své rozsáhlé aktivity v mnoha oborech měl František Kalivoda nejbližší k filmu a po celá třicátá léta se snažil v rámci Levé fronty nebo Československé společnosti pro vědeckou kinematografii napravovat program brněnských kin. Řada tehdejších akcí není zapomenuta pouze proto, že Kalivoda v šedesátých letech usiloval o oživení avantgardního odkazu třicátých let. Zároveň však neopustil levicovou rétoriku 30. let a nedokázal z odstupu kriticky zhodnotit politické aspekty tehdejších uměleckých aktivit (jak dokládá rukopis o sociální fotografii nebo budovatelský ráz textů o Brně). Završením jeho činnosti byla snaha o opravu vily Tugendhat, jejíž osud je pro Kalivodovu tvorbu příznačný: slibně se rozvíjející plány již nestihl za svého života realizovat a tím na dlouhou dobu utichly. Přesto lze oprávněně vyzdvihnout několik Kalivodových počínů nejen nadregionálního, ale i mezinárodního významu.

Mgr. Zuzana Marhoulová (1978)

Absolventka teorie a dějin filmu a audiovizuální kultury a francouzského jazyka a literatury na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

(zuzana.marhoulova@seznam.cz)

Citovaná sekundární literatura:

- ANDĚL, Jaroslav (1979): Fotografie a filmová avantgarda. In: Antonín Dufek (ed.): *Česká fotografie 1918–1948*. Brno: Moravská galerie, s. 104–107.
- BREGANT, Michal (1992): Avantgardní tendence v českém filmu. In: *Filmový sborník historický 3*. Praha: ČFÚ, s. 137–174.
- BROŽ, Jaroslav (1961): Filmová kritika v předmnichovské republice. *Film a doba* 7, č. 4, s. 266–268.
- GABRIELOVÁ, Bronislava – MARČÁK, Bohumil (1981): Brněnská avantgarda a Telehor. *Rovnost* 5. března 1981, s. 6.
- GABRIELOVÁ, Bronislava – MARČÁK, Bohumil (1996): Velkolepá umělecká vize. *Rovnost*, 29. února 1996, s. 13.
- GABRIELOVÁ, Bronislava – MARČÁK, Bohumil (1999): *Kapitoly z dějin brněnských časopisů*. Brno: Masarykova univerzita a Georgetown.
- HEPNER, IVO (1960): *Filmová censura*. Praha: Knihnice Filmu a doby.
- LINHART, Lubomír (1959): Boj o sovětské filmy v první republice. *Dějiny a současnost* 1, č. 7, s. 4–7.
- LINHART, Lubomír (1962): Vznik nezávislé filmové kritiky 20. a 30. let. *Film a doba* 8, č. 12, s. 634–639.
- MARHOULOVÁ, Zuzana (2004): František Kalivoda – organizátor brněnské avantgardy. *Illuminace* 16, č. 4, s. 89–117.
- MOHOLY-NAGY, László (2002): *Od materiálu k architektuře*. Praha: Triáda.
- MOJŽIŠOVÁ, Iva (1990): Škola umeleckých remesiel v Bratislave a Bauhaus. *Ars*, č. 1, s. 43–52.
- VONDRA, Marek (1996): *František Kalivoda – sociální fotografie*. Opava: FPF SLU.

Publikované prameny:

- Anketa o filmové cenzuře. *Index* 4, 1932, s. 85–95, 113–114.
- Anketa o filmové cenzuře. *Index* 5, 1933, s. 6.
- Architekt František Kalivoda opouští kino Studio. *Lidové noviny* (21. března 1936), s. 8.
- BALÁZS, Béla (1934): Filmová práce v Rusku. *Středisko* 4, č. 2, s. 50–55.
- BORIN, Vladimír (1933): Omyl Karla Teigehe. *Tvorba* 8, č. 11, s. 173.
- EPSTEIN, Dziunio (1930): Kino a Brno. *Levá fronta* 1, č. 21, s. 3.
- FELD, Hans (1934): Proměna mentality. *Ekran* 1, č. 1, s. 12–13.
- FISCHER, J. L. (1931): Avantgardní filmy v Brně. *Index* 3, s. 108.
- FLEISCHNER, Richard (1930): Brněnská persekuce. *Levá fronta* 1, č. 5, s. 1.
- FLEISCHNER, Richard (1931b): Právo na potlesk. *Levá fronta* 2, č. 4, s. 107–108.
- FRANĚK, Otakar a kol. (ed.) (1957): *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Museum dělnického hnutí Brněnska.
- FRANĚK, Otakar (1957): Ke vzniku sborníku. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 1–3.
- HÖCHOVÁ, Hannah (1934): Několik poznámek o fotomontáži. *Středisko* 4, č. 1, s. 29–30.

- HULSKER, Jan (1934): Holandsko a filmové umění. *Středisko* 4, č. 3, s. 76–78.
- IVENS, Joris (1934): Dokumentární film v avantgardě. *Ekran* 1, č. 1, s. 15–16.
- KALIVODA, František (1931): O avantgardním filmu. *Středisko* 2, č. 3, s. 78–80.
- KALIVODA, František (1932): Film. *Středisko* 2, č. 6, s. 149–152.
- KALIVODA, František (1932a): Film. *Středisko* 2, č. 9, s. 230–237.
- KALIVODA, František (1932b): Nová kniha o českém filmu. *Moravská tribuna* (11. června 1932), s. 5.
- KALIVODA, František (1932c): Nová kniha o československém filmu. *Moravská tribuna* (2. července 1932), s. 5.
- KALIVODA, František (1932d): Aliance brněnských filmových kritiků. *Moravská tribuna* (20. srpna 1932), s. 5.
- KALIVODA, František (1932e): Anketa o filmové cenзуře. *Index* 4, s. 112–113.
- KALIVODA, František (1933): Filmová avantgarda v Brně. *Středisko* 3, č. 4–5, s. 113–114.
- KALIVODA, František (1933a): Výstava sociální fotografie. *Středisko* 3, č. 10, s. 246.
- KALIVODA, František (1933b): Čtvrtý mezinárodní kongres moderní architektury. *Středisko* 3, č. 10, s. 246–248.
- KALIVODA, František (ed.) (1933c): *Výstava sociální fotografie*. Brno: Sekce pro mechanická umění.
- KALIVODA, František (1933d): Boj proti filmové cenзуře. *Index* 5, č. 1, s. 2–3.
- KALIVODA, František (1933e): Nové hlasy proti filmové cenзуře. *Index* 5, č. 3, s. 41.
- KALIVODA, František (1934): Otevřený dopis. *Středisko* 4, č. 1, s. 27.
- KALIVODA, František (1934a): Resumé ankety o filmové cenзуře. *Index* 6, č. 10, s. 135–137.
- KALIVODA, František (1934b): Registrace odborné literatury. *Ekran* 1, č. 1, s. 20–21.
- KALIVODA, František (1935): Entartete Kunst. *Index* 7, č. 6, s. 65–66.
- KALIVODA, František (1935a): Mezinárodní kongresy moderní architektury. *Index* 7, č. 9, s. 97–105.
- KALIVODA, František (1936): Avantgardní kino v Brně. *Lidové noviny* (7. února 1936), s. 12.
- KALIVODA, František (1936a): Doslov. *Telehor* 1, č. 1–2, s. 111.
- KALIVODA, František (1936b): *Z programu časopisu Telehor*. Brno.
- KALIVODA, František (1937): Nové podněty pro optofonetickou tvorbu. *Výtvarná výchova* 4, č. 2, s. 1–45.
- KALIVODA, František (ed.) (1939): *Architekt Endre Steiner*. Brno: Akciová moravská knihtiskárna Polygrafie.
- KALIVODA, František (1939a): Výstava švýcarské země v Curychu 1939. *Architektura* 1, s. 265–267.
- KALIVODA, František (1941): Předmluva. In: Zdeněk Pešánek: *Kinetismus*. Praha: Česká grafická unie, s. 5–8.
- KALIVODA, František (1942): Poznámky k novým směrnícím výstavby měst. *Architektura* 4, s. 38–40.
- KALIVODA, František (1957): Levá fronta a začátek vzpomínání okolo filmu v Brně. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 43–50.
- KALIVODA, František (1957a): K soupisu filmových akcí Levé fronty v Brně. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 44–48.
- KALIVODA, František (1957b): Soupis filmových akcí Levé fronty. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 50–56.
- KALIVODA, František (1957c): L. Moholy–Nagy, přítel Bedřicha Václavka. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 57–60.
- KALIVODA, František (1957d): Hold Bedřichu Václavkovi. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 1–3.
- KALIVODA, František (1957e): Bibliografie díla Bedřicha Václavka. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 14–16.
- KALIVODA, František (1957f): Zemřel architekt Josef Polášek. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 28–30.
- KALIVODA, František (1957g): Tak pracoval. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 39.

- KALIVODA, František (1957h): *Knihovna Indexu*. In: *Index. Vzpomínkový sborník Bedřicha Václavka*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska, s. 73–75.
- KALIVODA, František (1958): *Budujeme Brno, město mezinárodních veletrhů*. Brno: Svaz architektů ČSSR a MNV v Brně.
- KALIVODA, František (ed.) (1958a): *Deset let bytové a občanské výstavby v práci Krajského projektového ústavu v Brně*. Brno: Dům umění.
- KALIVODA, František (1959): *Brno, vůně jednoho města*. Brno: Městský národní výbor.
- KALIVODA, František (1960): *Konference Rovnosti. Host do domu VII, č. 4, s. 189–190*.
- KALIVODA, František (1960a): *Úspěšný krátký film o Brně. Host do domu VII, č. 4, s. 191–192*.
- KALIVODA, František (1960b): *Řemeslo + umění. Host do domu VII, č. 8, s. 382*.
- KALIVODA, František (1961): *Rudolf Kohn a „socfoto“ třicátých let. Host do domu VIII, č. 5, s. 237*.
- KALIVODA, František (1962): *Brno, město strojírenského průmyslu a mezinárodního strojírenského veletrhu. Typografia 65, č. 9, s. 4–7*.
- KALIVODA, František (1962a): *Propagace veletržního města Brna knižním tiskem. Typografia 65, č. 9, s. 8–13*.
- KALIVODA, František (1963): *Levicové kulturní časopisy v Brně za předmnichovské republiky*. In: *Sborník matice moravské, LXXXII*. Brno: Krajské nakladatelství v Brně, s. 258–265.
- KALIVODA, František (ed.) (1965): *Výstava László Moholy-Nagy*. Brno: Dům umění.
- KALIVODA, František (1966): *Brno, město práce a pokroku*. Brno: Blok.
- KALIVODA, František (ed.) (1966a): *Pokroková inteligence na Brněnsku mezi dvěma válkami. Výstava dokumentů k 45. výročí založení KSČ*. Brno: Muzeum dělnického hnutí Brněnska.
- KALIVODA, František (1968): *Brněnská avantgardní typografie 20. a 30. let. Typografia, 71, č. 6, s. 161–169*.
- KALIVODA, František (1969): *Otázka brněnské vily Tugendhat je vyřešena. Architektura, 28, s. 235–241*.
- KALIVODA, František (1969a): *Ludwig Mies van der Rohe, tvůrce vily Tugendhat*. Brno: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody.
- KALIVODA, František (1969b): *Emanuel Hrbek. Velký učitel brněnských typografů. Typografia 72, č. 8, s. 233–239*.
- KALIVODA, František (1970): *Architektonické dílo Bohuslava Fuchse*. Brno: Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody.
- KALIVODA, František (1972): *Vila Tugendhat v Brně. Příklad restituace díla moderní architektury*. In: *Ochrana památek moderní architektury*. Brno, s. 47.
- KUTAL, Albert (1935): *Výstava Moholy-Nagy. Index 7, č. 4, s. 42*.
- LINHART, Lubomír (1931): *Nové útoky proti sovětskému filmu. Levá fronta 1, č. 25, s. 4*.
- Metody brněnské policie. Levá fronta 2, č. 5, s. 156*.
- MOHOLY-NAGY, László (1933): *Nové filmové experimenty. Středisko 3, č. 10, s. 233–239*.
- MOHOLY-NAGY, László (1934): *Filmovému průmyslu a všem, kteří mají zájem na vývoji dobrého filmu. Středisko 4, č. 1, s. 27–29. Publikováno též in: Ekran 1, č. 1, s. 13–15*.
- MOHOLY-NAGY, László (1936): *Milý Kalivodo. Telehor 1, č. 1–2, s. 54–60*.
- MOHOLY-NAGY, László (1936a): *Od pigmentu ke světlu. Telehor 1, č. 1–2, s. 60–66*.
- MOHOLY-NAGY, László (1936b): *Fotografie, objektivní forma vidění naší doby. Telehor 1, č. 1–2, s. 68–79. Publikováno též in: Linie č. 1–2, 5. roč. 5, říjen 1935, s. 10–12*.
- MOHOLY-NAGY, László (1936c): *Problémy nového filmu. Telehor 1, č. 1–2, s. 86–97*.
- PEŠÁNEK, Zdeněk (1941): *Kinetismus*. Praha: Česká grafická unie.
- PUDOVKIN, Vsevolod (1933): *Nová etapa a nové úkoly sovětského filmu. Měsíc 2, č. 10–11, s. 18–19, 24*.
- PUDOVKIN, Vsevolod (1934): *Poznámky o filmovém umění. Ekran 1, č. 1, s. 17–20*.
- ROSENFELD, Fritz (1934): *K tématu „film a proletariát“*. Ekran 1, č. 1, s. 7–9.
- SAHL, Hans (1934): *Zánik filmové operety? Ekran 1, č. 1, s. 10–12*.
- SPECTATOR (1932): *Metody československé censury. Index 4, č. 2, s. 26–29*.

- TEIGE, Karel (1933): Stíny kapitalistické kinematografie. *Tvorba* 8, č. 9, s. 138–139, 155–156.
VÁCLAVEK, Bedřich (1931): Potlesk zakázán! *Index* 3, s. 116–117.
Výstava sociální fotografie. *Středisko* 3, 1933, č. 8–9, s. 222–223.
Vzhůru na cenzuru. *Levá fronta* 1, 1930, č. 4, s. 1.

Archivní prameny:

- Moravský zemský archiv v Brně, fond B 26
Fond František Kalivoda – pracoviště architektury Muzea města Brna (MMB)

Filmografie:

- Černá-šedá-bílá* (Schwartz-Weiss-Grau; László Moholy-Nagy, 1930)
Generální linie (Staroje i novoje; Sergej Ejzenštejn, 1929)
Ivan (Alexandr Dovženko, 1929)
Jaro (Vesnoj; Michail Kaufman, 1929)
Marseille – vieux port (Marseille-vieux port; László Moholy-Nagy, 1929)
Melodie světa (Melodie der Welt; Walter Ruttmann, 1932)
Na pražském hradě (Alexander Hackenschmied, 1931)
Okrajina (Boris Barnet, 1933)
Světlo proniká tmou (Otakar Vávra, 1933)
Země (Zemlja; Alexandr Dovženko, 1930)
Zem spieva (Karel Plicka, 1933)

FRANTIŠEK KALIVODA AS A FILM CRITIC AND AN EDITOR*Zuzana Marhoulová*

This article deals with František Kalivoda (1913–1971), who was greatly involved in the Brno avant-garde movement of the 1930s. Kalivoda was engaged in a number of fields, such as film criticism, typography, architecture and urbanism. He excelled as an editor and organizer of many exhibitions, lectures and screenings. Back in the early 1930s, as an eighteen-year-old, he took an active part in the activities of the Left Front association, and became the head of its film-photo section. Within this group, he promoted avant-garde film (particularly Soviet) in the magazines *Index* and *Středisko*. The survey of film censorship, which he initiated in the magazine *Index* (1932–1933), met with a considerable response. Kalivoda's career was characterized by grand, largely unrealized projects, intending to raise the cultural standards of Brno. His most important magazines were *Ekran* (1934) and *Telehor* (1936), which, however, ceased to come out after their first issue. Other plans, which remained unfulfilled, included the Alliance of Brno Film critics (1932) or the avant-garde film theatre *Studio* (1936). A number of left-wing activities in which Kalivoda participated reached beyond the borders of Brno or even those of the Czech Republic and still are remembered.

l. moholy-nagy: akt (fotonegativ)

in den nächsten tagen erscheint

telehor

internationale zeitschrift für optische kultur

geleitet von architekt franz kalivoda

jährlich vier hefte und eine programmnummer, je 64 seiten, format a4
(210 × 279 mm), bestes kunstdruckpapier, spiralheftung, reichlich illustriert,
zum teil mehrfarbige abbildungen

administration 37 plotní, brno-brünn, tschechoslowakei

Propagační leták časopisu *Telehor* z roku 1934 (typografie F. Kalivoda)

ekran, časopis pro moderní film a fotografii, číslo 1

vydává a za redakci odpovídá **vladislav binder**
 rediguje **fr. kalivoda**
 redakční kruh **jára brož, lubomír linhart, otto rádl, karel smrž, otakar vávra**
 redakce, administrace a expedice: 62 křenová, brno, československo

vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin. předplatné pro československo, polsko, rakousko a jugoslavii Kč 14,- na 5 čísel, Kč 27,- na 10 čísel, pro ostatní cizinu 6 švýcarských franků na 10 čísel i s poštovní zásilkou v pevném obalu. cena jednotlivého čísla Kč 2-90, pro cizinu Kč 5-
 typografická úprava **fr. kalivoda**
 sazba a tisk: knihtiskárna „typia“, 21 cejl, brno
 štočky zhotovila „chemigrafia“, 4 nová, brno
 formát čsn a4 (210x297 mm)

veškerá práva vyhrazena. copyright by architekt **fr. kalivoda**, 37 plotní, brno, československo
 název účtu poštovní spořitelny: 102.789 vladislav binder, brno
 insertní sazba Kč 100,- za 1/18 strany (60x42 mm), při větší ploše a opěťované inserci sleva
 ředitelství pošt a telegrafů v brně povolilo užívání novinové známky výnosem číslo 88.409/VI-34 ze dne 31. X. 1934
 podávání u poštovního úřadu brno 2

ekran, zeitschrift für modernen film und fotografie, nummer 1

herausgeber und verantwortlicher schriftleiter **vladislav binder**
 geleitet von **fr. kalivoda**
 redaktionskreis **jára brož, lubomír linhart, otto rádl, karel smrž, otakar vávra**
 redaktion, administration, expedition: 62 křenová, brno, tschechoslowakei

erscheint am 15. jeden monats. bezugsgebühr für die tschechoslowakei, polen, österreich und jugoslawien Kč 14,- für 5 hefte, Kč 27,- für 10 hefte, sonstiges ausland schweizer francs 6,- für 10 hefte samt postsendung in fester packung
 preis des einzelheftes Kč 2-90, für das ausland Kč 5-
 typografisch aufgebaut von **fr. kalivoda**
 satz und druck: buchdruckerei „typia“, 21 cejl, brno
 herstellung der druckstöcke: „chemigrafia“, 4 nová, brno
 format čsn a4 (210x297 mm)

alle rechte vorbehalten. copyright by architekt **fr. kalivoda**, 37 plotní, brno, tschechoslowakei
 postscheckkonto: 102.789 vladislav binder, brno-brünn
 insertionsgebühr Kč 100,- für 1/18 seite (60x42 mm), bei größerer fläche und mehrmáliger insertion nachlaß
 zeitungsmarkenbezug von der post- und telegrafendirektion in Brünn, bewilligt unter der zahl 88.409/VI-34 vom 31. X. 1934

odebírejte literární měsíčník

středisko

rediguje **dr. bedřich václavek**
 za typografické spolupráce **arch. fr. kalivody**

téměř v každém čísle 4. ročníku bohatě ilustrované články o filmu a fotografii:

v čísle prvním: **l. moholy-nagy** „otevřený list“ a **hannah höch** „poznámky o fotomontáži“,
 v čísle druhém: **béla balász** „filmová práce v rusku“,
 v čísle třetím: **jan hulsker** „holandsko a filmové umění“,
 pro číslo páté připravena studie **fr. kalivody** „viděti zakázáno“

10 ilustrovaných čísel do roka o 32 stranách formátu čsn a4 na křídovém papíře po Kč 3-50, předplatné na celý rok Kč 30-
vydává dr. bohuslav kilian, brno, kiosk 5 (administrace)

← první strana prospektu pro 4. ročník literárního měsíčníku „středisko“

společný prohled
 neobcházíte moderní umění a film. Středisko. Literární měsíčník
středisko
 redaktor bedřich václavek typografická úprava arch. fr. kalivoda

číslo dr. bohuslav kilian, brno, kiosk 5, cena střediska brno, celkem 37

Vnitřní strana obálky časopisu *Ekran* s reklamou na časopis *Středisko*, kde vycházely v roce 1934 články o filmu v překladu Františka Kalivody

ekran

periodika pro moderní film a kinematografii
rediguje fr. kalivoda

spolupracovníci:

béla balázs moskva, albrecht viktor blum praha, jaro-
slav bouček brno, jára brož praha, a. cavalcanti paris,
helene van dongen paris, hans feld praha, oskar fischin-
ger berlin, richard fleischner brno, rené fülöp-miller wien,
alexandr hackenschmied praha, marcel l'herbier paris,
hannah höch berlin, jan hulsker den haag, joris ivens
moskva, franta kocourek praha, lubomír linhart praha,
l. moholy-nagy berlin, rudolf pfenninger münchen, fran-
tišek pilát praha, karel plicka praha, jaroslav kopa brno,
otto rádl praha, hans sahl amsterdam, mr. h. scholte am-
sterdam, karel smrž praha, bedřich václavěk olomouc,
otakar vávra praha a mnoho jiných

čím rychleji se přihlásíte,
tím dříve vyjde první číslo!

přihlašuji se za odběratele

periodiky pro moderní film a kinematografii **ekran**
rediguje fr. kalivoda

předplacné na 12 čísel Kč 30— vyrovnam najednou nebo ve dvou splátkách po Kč 16—
po zaslání 1. čísla a složenky (12 čísel ročně o 32 stranách, formátu čsn B5 176x250, ilustro-
váno, jednotlivě po Kč 3—)

jméno:

povolání:

bydliště:

fotografické výstavy a soutěže

fotografische ausstellungen und wettbewerbe

29. mezinárodní salon, paris, 6. do 21. října 1934.

výstava fotokupiny pěti, brno, 9. do 28. října 1934.

10. mezinárodní salon, zaragoza, říjen 1934.

the victorian intern. salon of photography, melbourne, centenary 1934, 22. října do 10. listopadu 1934.

8. salon, antwerpen, 23. prosince 1934 do 6. ledna 1935 (poslední termín zaslání 15. listopadu 1934).

„northern“, mezinárodní salon, manchester, 8. prosince 1934 do 19. ledna 1935 (poslední termín zaslání 7. listopadu 1934).

mezinárodní salon, chicago, 13. prosince 1934 do 20. ledna 1935 (poslední termín zaslání 1. listopadu 1934).

11. salon madrid 1935, leden 1935 (poslední termín zaslání 10. prosince 1934).

2. wilmington salon, 21. ledna do 3. února 1935 (poslední termín zaslání 1. prosince 1934).

10. fotografický salon, preston, 28. ledna do 16. února 1935 (poslední termín zaslání 11. ledna 1935).

leicester salon, 25. února do 2. března 1935 (poslední termín zaslání 12. února 1935).

autorisované překlady všech článků z původních rukopisů a výtahy textů pořídil fr. kalivoda

seznam našich spolupracovníků

verzeichnis unserer mitarbeiter

dr. béla balázs moskva, l. e. berka praha, albrecht viktor blum praha, ing. dr. techn. jaroslav bouček brno, pierre bourgeois bruxelles, ing. jára brož praha, til brugman berlín, a. cavalanti paris, jan chaloupka praha, walter deutsch praha, helene van dongen paris, dr. hans feld praha, oskar fischinger berlín, dr. richard fleischner brno, pierre louis flouquet bruxelles, rené fülöp-miller wien, arch. alexandr hackenschmidt praha, arch. nils-gustav hahl helsingfors, marcel l'herbier paris, hannah höch berlín, jan hulsker haag, joris ivens moskva, arch. fr. kalivoda brno, dr. franta kocourek praha, vladimír kolátor praha, dr. jaroslav kopa brno, dr. andor kraszna-krausz berlín, germaine krull paris, jan kučera praha, jiji lehovec praha, ing. lubomír linhart praha, vladimíra linhartová praha, dr. walter lustig praha, prof. l. moholy-nagy amsterdám, dr. jaroslav j. paulík praha, rudolf pfenninger münchen, františek pilát brno, dr. svatava pírková praha, karel plicka praha, vsevolod pudovkin moskva, dr. otto rádl praha, dr. franz roh münchen, dr. hans sahl zürich, mr. henrik scholte amsterdám, prof. paul schütema rotterdam, hans sluizer amsterdám, ing. karel smrž praha, eduard stavinoha praha, josef trojan praha, a. j. urban praha, dr. bedřich václavěk olomouc, arch. otakar vávra praha, dziga vertov moskva, dr. arnold walter madrid, zdenka wattersonová ibiza, arch. piet zwart wassenaar a řada jiných.

toto číslo vyšlo 15. listopadu 1934. uzávěrka pro číslo příští 30. listopadu 1934. příští číslo (2.) vyjde 15. prosince 1934.

le corbusier p. jaenneret

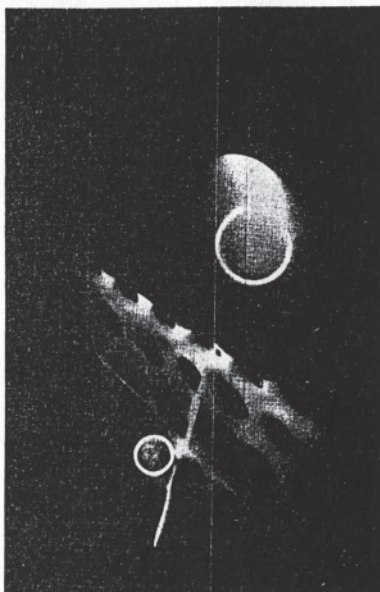
oeuvre complète 1929-34

s 600 reprodukcemi na 200 stranách.
pokračování svazku oeuvre complète 1910-29*

s předmluvou od le corbusiera

cena frs. s. 25-

vydává dr. h. girsberger, zürich

l. moholy-nagy - fotogram ukázkou vyobrazení z měsíčníku „telehor“ číslo 2

mezinárodní měsíčník pro optickou kulturu

telehor

internationale monatschrift für optische kultur

redaktor . redakteur fr. kalivoda

film, fotografie,
architektura, malířství, plastika, všechna mechanická umění
architektur, malerei, plastik, alle mechanischen künste

více než 300 spolupracovníků ze všech zemí
mehr als 300 mitarbeiter aus allen ländern

výtahy textů v německém, francouzském a anglickém
jazyku
textauszüge in deutscher, französischer und englischer
sprache

12 čísel ročně po 32 stranách formátu a4 (210 × 297 mm)
na matném křídovém papíře. celoroční předplatné Kč 120,-,
jednotlivá čísla Kč 12,-, pro cizinu o porta více.

jährlich 12 nummern je 32 seiten, format a4 (210 × 297 mm),
bestes kunstdruckpapier. ganzjähriges abonnement
Kč 120,—, einzelnummer Kč 12,—. für das ausland porto-
zuschlag.

přihlaste se za odběratele . sendet abonnementanmel-
dungen

administrace 37 plotní, brno, československo

Zadní strana časopisu *Ekran* se soupisem více než padesáti spolupracovníků a s reklamou na časopis *Telehor*

Mr. L. M o h o l y - N a g y ,
 President of the Institute of
 Design,
 1009 North State Street,
 C h i c a g o 10,
 Illinois - U.S.A.

Par avion!

LMN / m.g.k. September 20, 1945

K

December 10, 1945

My dear Moholy,

I have been delighted to read your very nice letter through which you have preserved your friendship. I am alive after the long war, the end of which has brought great damage to my property by fallen bombs. Nevertheless I have saved all the things that I appreciate most - even your books and pictures and films.

The publications that you have send to me made me happy - nothing was changed in my heart with regard to the art of our constructivisme which you have learnt me to love so much.

In February of 1946 will come the tenth anniversary of the edition of the first number of your "Telehor" and I dare to say that it will not be the last. In the contrary I decided to continue in 1946 with Number 3 in order to manifest our truth. I remember at the same time Raoul Hausmann; I have some of his articles, but I do not want to publish them without his notion. I ~~not~~ do know his address.

I also have lost contact with CIRPAC and perhaps you will be as kind as to help me to renew it. My insufficient knowledge of English will, for a certain time, form a big abstacle for my active relations with the anglo-american world. Even this delayed answer is due to the translation.

I friendly shake hands with you and I enjoy the fact that I shall be able to live and to work with you again.

Yours very truly

Jeden z poválečných dopisů z korespondence mezi Kalivodou a Moholy-Nagyem, která probíhala až do roku 1946, kdy Moholy-Nagy zemřel. Kalivoda v tomto dopise z 10. 12. 1945 plánuje pokračovat ve vydávání *Telehoru* u příležitosti desátého výročí vydání prvního dvojčísla